

Eduskunnan Hallintovaliokunta

Terrorismi ja ääriliikkeet

Keskityn tässä lausunnossa eurooppalaiseen terrorismiin¹, vaikka valtaosa maailman terroristisista teoista tapahtuu Euroopan ulkopuolella. Terroria käytetään sodankäynnin menetelmänä² ylivoimaisesti eniten niillä alueilla, joilla aseelliset selkkaukset tai niiden jälkitilat ovat arkipäivää. Siitä huolimatta on muistettava, että väkivaltainen ideologia ei tunnusta valtioiden välisiä rajoja.

En myöskään käsittele terrorismia psykologisesta, yhteiskunta- tai sosiaalipoliittisesta näkökulmasta. Tarkastelukulman valinnalla on merkittävä vaikutus esimerkiksi siihen, millaisen painoarvon kullekin terrorismin torjuntakeinolle eri tutkijat antavat.

Näin ollen en laajenna lausuntoa koskemaan esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyä, kotoittamista, maahanmuuttopolitiikkaa tai vastaavia Suomessa käytössä olevia keinoja³. Tavoitteenani on pohtia terrorismia lähinnä tiedustelulakien näkökulmasta.

Muuttuva uhka

Euroopan historiassa terrorismi on useasti muuttanut muotoaan. Se on tarkoittanut sitä, että terroristisen toiminnan tavoitteet, keinot, värväys, rahoitus ja ylläpitävä ideologia ovat vaihdelleet kulloinkin vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen mukaan.

Olemme eurooppalaisina luoneet itsellemme mielikuvan terrorismista viimeistään 1900-luvulla, jolloin useat terroristiorganisaatiot toimivat alueellamme. Sitä mielikuvaa jouduttiin kuitenkin muuttamaan, kun väkivallan hyväksyvä uskonnolliseen ideologiaan pohjautuva terrorismi voimistui 1980-luvulta lähtien.

Uskonnollinen terrorismi oli todella vavahduttava ilmiö, koska se ei näyttänyt kaihtavan suuriakaan uhrilukuja, eikä tekijöillä ollut aina tavoitteena jäädä henkiin. Siinä kuitenkin säilyi pitkään myös aiemmille terroristijärjestösukupolville – jotka eivät ole vielä hävinneet – tunnusomainen piirre I. terrorismi oli organisatorista (ryhmä)toimintaa.

¹ Terroristisella teolla ja tarkoituksella tarkoitetaan tässä lausunnossa Suomen rikoslain pykälän 34 a momentin 6 mukaista toimintaa.

² Perinteisesti terrorismin on katsottu olevan selkkauksen heikomman osapuolen keino käydä sotaa.

³ Kattavan kuvauksen käytössä olevista keinoista saa kansallisesta terrorismin torjunnan strategiasta, kansallisesta väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelmasta sekä Yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta.

Onnistuneita iskuja varten terroristit tarvitsivat huomattavan tukioorganisaation ja vähintään yleisön hiljaisen hyväksynnän. Kohteisiin iskevät terroristit olivat pääasiassa vain jäävuoren huippu ja erityisesti johtohenkilöt pysyivät tiukasti turvallisuusviranomaisten tavoittamattomissa.

Riippumatta organisaation rakenteesta, tällaisia terroritekoja oli mahdollista ehkäistä pidättämällä tai tappamalla verkoston jäseniä huolimatta siitä, olivatko nämä henkilökohtaisesti osallistumassa iskuihin tai eivät. Samoin terroristien rahoitusta voitiin hankaloittaa valtioiden ja rahalaitosten valvontaa lisäämällä jne.

Nyt terrorismi muodostuu niin monimutkaisesta verkostosta kansainvälisiä organisaatioita, alueellisia aseellisia ryhmittymiä ja toimintaan osallisiksi haluavia yksilöitä, ettei väkivaltaa saada päättymään yksittäisiä ihmisiä jahtaamalla. Kehitys palvelee laajalle levinneitä ideologisia ryhmittymiä kuten Al Qaidaa ja ISIS:ä, koska niiden tavoitteena on jo pitkään ollut toiminnan ulottaminen kauas järjestöjen ydinalueilta. Trendi on siis tällä hetkellä selvä: valtaosan eurooppalaisista uskonnollisesti motivoituneista terroristisukuista ja tai niiden yrityksistä tekee ideologiaan kiinnittynyt mutta organisaation ulkopuolinen yksilö.

Mainitut yksittäiset terroristit eivät ainakaan toistaiseksi ole pääsääntöisesti kykeneviä massiivisen tuhon kylvämiseen. Heidän aliarvioimiseensa ei kuitenkaan ole mitään syytä, koska oikeassa paikassa käytännössä kouluttamatonkin rikollinen voi saada aikaan mittavaa vahinkoa kuten tapahtui esimerkiksi Nizzassa 14.7.2016.

Majakat – isot iskut – houkuttelevat seuraajia

Löyhissä ja jopa välillä keskenään taistelevissa ryhmittymissä valtaa voi saada vain onnistumalla. Terroritoimintaan kallistuva yksilö tai ryhmä saa voimaa toisten samanimien toteuttamista iskuista.

Länsi-Eurooppa on välttynyt syyskuun 11. päivän kaltaiselta suuriskulta, joka on edelleen inspiraation lähde ääriajattelijoille. Mittaluokaltaan vastaava operaatio ei enää terroristeilta välttämättä onnistu, mutta mielikuvaa sellaisen mahdollisuudesta on ylläpidettävä oman julkisuuskuvan vuoksi. Mitä useampi vuosi kuluu ilman onnistumista, sitä himmeämmäksi käy kunkin järjestön vetovoima. Se puolestaan vaikuttaa rahoitukseen, värväykseen, valtaan jne.

Huolimatta ISIS -järjestön lyhytaikaisen kalifaatin muodostamasta poikkeuksesta, terroristit ovat joutuneet ainakin osin korvaamaan tosimaailman epäonnistumiset virtuaalimaailman onnistumisilla.

Verkkoon luotu keinotodellisuus oli siinä määrin vakuuttava, että tuhannet eurooppalaiset vaelsivat Irakiin ja Syyriaan osallistumaan kalifaatin rakentamiseen. Maailmalle välitettiin kutsua, jossa sekoittui silmitön, mutta oikeutetuksi kuvattu, väkivalta ja uskonnollinen velvollisuus. Osalle ihmisistä selvisi katkeralla tavalla, että he joutuivat taistelualueella epäluulojen kohteeksi, toisarvoisiin tehtäviin tai jopa jalkavaimon asemaan odotetun kunnioittavan vastaanoton asemesta.

Lopulta kalifaatin ulkoiset tunnusmerkit hävitettiin kansainvälisen yhteisön pitkäkestoisella operaatiolla. Vastaavaa ei saatu kuitenkaan toteutettua ideologisella tasolla, eli terroristinen aate elää edelleen ja on vahvasti näkyvillä verkossa. Siellä sen pauloihin

voi edelleen joutua yksilö, joka etsii tarkoitusta olemassaololleen. Majakka ei siis ole sammunut.

Palaajat

ISIS:n kukistumisen jälkeen taisteluihin – tai tasa-arvoisen kalifaatin rakennustöihin – lähteneet henkilöt ovat palaamassa lähtömaihinsa. Suhtautuminen paluumuuttajiin vaihtelee maittain. Tilastollisesti tarkastellen he eivät ole toistaiseksi muuttaneet terrorismin uhkakuvaa, mutta yhtä lailla tilastollisesti tarkastellen⁴ he muodostavat potentiaalisen kasvualustan väkivaltaiselle ideologialle.

Kyseessä on hyväksyttävän riskitason⁵ määrittäminen. Kuinka paljon resursseja annetaan ja miten ne suunnataan palaavien vierastaistelijoiden osalta? Osa resursseista on sellaisia, joita tarvitaan myös ennaltaehkäisemään seuraavien vierastaistelijasukupolvien lähtö. On erittäin huolestuttavaa, että myös suomalaisessa yhteiskunnassa on tekijöitä⁶, jotka työntävät ihmisiä terroristiorganisaatioiden huomaan. Samat tekijät voivat johtaa tekoihin myös kotimaassa.

Viranomaisten halu väkivallantekojen estämiseen ei ole ristiriidassa kaikkien kansanryhmien integroimispyrkimysten kanssa. Tavoitteena ei ole valvonnan maksimointi ja vapauksien minimointi. Päämääränä on kaikille oikeudenmukainen ja turvallinen yhteiskunta.

Terrorismi osana hybridivaikuttamista

Aiemmissa osuuksissa keskityin lähinnä väkivaltaisten ideologioiden ja terrorismin suhteeseen. On kuitenkin syytä muistaa, että terrorismia voidaan käyttää myös äärimmäisen laskelmoidusti valtiollisen vaikuttamisen työkaluna.

Suunnitelmallisesti toteutettuna terroriteot voivat olla kyberhyökkäyksen kaltaisia tapahtumia, joiden tosiasiallista suunnittelijaa ei koskaan voida vedenpitävästi osoittaa. Näin ollen mahdollinen hybridivaikuttaja voi pyrkiä luomaan eripuraa eri kansanryhmien välille ja epäluottamusta viranomaisia kohtaan terroria käyttämällä.

Kansalaisyhteiskunnan ja viranomaisten yhtenäisyyden rakoilu antaa puolestaan mahdollisuuksia muiden horjuttavien keinojen käyttöön. Pahimmillaan voisi tietysti tapahtua siten, että jokin ulkovallan suojelua nauttiva kansanosa joutuisi jatkuvan terrorismin kohteeksi, jolloin aukeaisi mahdollisuus Suomen sisäisiin asioihin puuttumiseen – jopa hyvinkin suoraan.

⁴ Eri yhteisöjen mielipiteitä terrorismista mitataan jatkuvasti. Tutkimusten kattavuutta ja luotettavuutta voidaan arvioida monin eri tavoin. Uskonnollisesti perustellun terrorismin hyväksyntä – ml. itsemurhauskut – vaihtelee voimakkaasti maittain. On huomattava, että prosentuaalisesti pieni osuus terrorismin hyväksyjistä tai jopa toimintaan halukkaista ihmisistä voi absoluuttisena lukuna olla turvallisuusviranomaisten näkökulmasta huolestuttavan suuri.

⁵ Tarkoittaa esimerkiksi yksilönvapauksien ja kansallisen turvallisuuden välistä suhdetta. Se määritellään poliittisissa prosessissa.

⁶ Ks. esim. <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/eumidis-ii-muslims-selected-findings> : ”Suomessa huomattavasti keskiarvoa useampi haastateltu [muslimi] kertoi kokeneensa vihamielistä häirintää vähintään kerran vuoden aikana ennen tutkimushaastattelua.”

Erikoistutkija Juha-Antero Puistola

9.3.2018

FI.PLM.2018-1025
10/8.2.99/2018

Terrorismi on tietysti ymmärretty yhdeksi osaksi hybridioperaatioiden keinovalikoimaa. Toistaiseksi se on kuitenkin pysynyt taka-alalla, koska kaikki länsimaat kamppailevat lähinnä informaatiovaikuttamisen ja kyberuhkien kanssa. Hybridikäsitteeseen kuuluu kuitenkin oleellisena asiana yllätyksellisyys, joten takariviäkin on syytä tarkastella.

Tiedustelun merkitys

Valtion ylimmällä johdolla ja poliittisilla päätöksentekijöillä on oltava strateginen tilanneymmärrys siitä, mitkä tahot voisivat muodostaa terroristisen uhan Suomessa ja maailmalla. Oleellista on myös ymmärtää, miksi yksilö, ryhmä tai valtio voisi turvautua terrorismiin.

Terroritekojen valmistelu toteutetaan pääsääntöisesti julkisuudelta piilossa. Siitä huolimatta tekoon valmistautuvat saattavat hankkia ohjeita, inspiraatiota tai ylipäättään hyväksyntää lähipiiriltään tai verkosta. Valtiollisen toiminnan valmistelu tai alkaminen voi puolestaan näkyä operatiiveille lähetettyinä ohjeina tai käskyinä.

Tiedustelun rooli terroristisen toiminnan paljastamisessa on elintärkeä. Oikein suunnatuilla tiedustelukysymyksillä ja –menetelmillä päätöksentekijät ja turvallisuusviranomaiset voivat saada ajoissa tiedon meihin vaikuttavista toimijoista, heidän motiiveistaan, käytettävistä keinoista ja ennen kaikkea iskusuunnitelmista. Kyseessä on kuitenkin nykyisillä menetelmillä äärimmäisen vaikeasti havainnoitavan informaation hankkimisesta. Tieto vaihtaa paikkaa salattuna, digitaalisesti ja mahdollisuuksien mukaan anonyymisti. Oikeilla työkaluilla tiedustelu on kuitenkin mahdollista. Nyt käsittelyssä olevat tiedustelulait antavat kyseisiä työkaluja.

Erikoistutkija
Turvallisuuskomitean sihteeristö

Juha-Antero Puistola

Liitteet Valiokuntakuulemisen PPT -aineisto

Jakelu Hallintovaliokunta

Tiedoksi